

ФРАЗЕАЛАГІЗМ ЯК СПОСАБ ВЕРБАЛІЗАЦЫІ КАНВЕНЦЫЯНАЛЬНАГА СТЭРЭАТЫПУ

Тэорыя і практыка міжкультурных зносін з'яўляецца адной з найбольш запатрабаваных галін даследаванняў у сучасным свеце. Гэта абумоўлена працэсамі глабалізацыі, пашырэннем эканамічных, палітычных і сацыяльных кантактаў паміж прадстаўнікамі розных дзяржаў і культур, а таксама бурным развіццём сучасных тэхналогій і сродкаў камунікацыі. Міжкультурныя зносіны – гэта працэс абмену інфармацыяй паміж пэўнымі асобамі і групамі, якія характарызуюцца адрозненнямі ва ўспрыманні і паводзінах, што, у сваю чаргу, аказвае ўплыў на характар, форму і вынік зносін. Удзельнікі акта міжкультурных зносін выкарыстоўваюць прадыхаваныя сваёй культурай асаблівасці, якія функцыянуюць у якасці асновы перадаваемай і атрымліваемай інфармацыі. Поспех міжкультурных зносін залежыць ад разумення ўдзельнікамі гэтых адрозненняў і ўсведамлення адзінства ў дасягненні пастаўленых задач.

Вядома, каб зразумець своеасаблівасць той ці іншай культуры, той ці іншай карціны свету, неабходна ўстанавіць суадносіны ў ёй інтэрнацыянальных і нацыянальных элементаў, а таксама іерархію агульначалавечых каштоўнасцей на нацыянальнай шкале.

Таму для фарміравання камунікатыўнай кампетэнцыі ў міжкультурных зносінах істотную ролю адыгрываюць фразеалагізмы. Выконваючы кумулятыўную функцыю мовы, фразеалагізмы захоўваюць і перадаюць

пазамоўны калектыўны вопыт, адлюстроўваюць нацыянальную своеасаблівасць гісторыі, культуры, традыцыйны лад жыцця народа-носьбіта, асаблівасці прыроды і геаграфіі, эканомікі і палітыкі.

Пэўную цікавасць выклікае супастаўленне міжмоўных фразеалагічных аналагаў (сінанімічных эквівалентаў), гэта значыць фразеалагічных адзінак, якія маюць аднолькавае значэнне пры адрозненні знешняй (лексіка-граматычнай) і ўнутранай (вобразнай) форм: На жабін скок = На рыбіну нагу; На воробыный шаг; Mit kleinen Schritten.; Сказаў як уцяў = Сказаў як звязаў = Секануў як крапівою; Не в бровь, а в глаз; Den Nagel auf den Kopf treffen. Думаецца, што гэтыя фразеалагічныя адзінкі з’яўляюцца нацыянальна-моўнымі варыянтамі функцыянальна-семантычнага інварыянта, вынік дыялектычнага ўзаемадзеяння, з аднаго боку, універсальнасці, тыпалагічнай агульнасці мыслення, а з другога, асаблівасці псіхалогіі народа, яго традыцый, культуры. Прычына не толькі ў розным канкрэтнамоўным увасабленні семантычнай функцыі “маленькі”, “дакладны”, а ў тым, што ў якасці крытэрыяў для іх выражэння выбіраюцца звычайна значымыя для данай культуры элементы.

Аднак далёка не ўсе адрозненні можна растлумачыць такім чынам, асабліва пры наяўнасці рэалій, якія здольны весці да прадметна-лагічнага і логіка-семантычнага супадзення. Даволі распаўсюджанай прычынай такіх лексічных разыходжанняў у складзе ўстойлівых выразаў з’яўляецца так званы лексічны фон – гэта значыць той элемент семантыкі слоў, дзякуючы якому мова выступае ў якасці аднаго з захавальнікаў духоўных каштоўнасцей нацыянальнай культуры: У сваёй хаце і дзіркі грэюць = У сваёй хаце і качарга помач = У сваёй хаце і вуглы памагаюць; Дома стены помогают; Im eigenem Lande geht die Sonne am schlnsten auf. Вядома, што ўсходнім славянам заўсёды была ўласціва моцная прывязанасць да сваёй зямлі, родных мясцін, што і дэманструюць нашы прыклады: На чужы рот гузік не нашыеш; На чужой (на всякий) роток не накинешь платок; Man musste viel Bier haben, allen Leuten den Mund zu verstopfen. Як бачым, беларусы, рускія і немцы па-рознаму знаходзяць спосабы ўздзеяння на чалавека. У нямецкай традыцыі гэта ажыццяўляецца праз унутраны ўплыў (уздзеянне на розум хмельным напоем), у беларускай і рускай – праз знешні (нашыванне гузіка, накідванне хустцінкі на рот). Усе вышэйпералічаныя разыходжанні тлумачацца неаднолькавай здольнасцю ўспрымання і адпаведна адлюстравання свету гэтымі народамі і іх культурамі.

Па ўнутранай форме фразеалагічнага выразу можна рэканструяваць і самі культурныя архетыпы, і тыя сутнасныя моманты геаграфічнай, геапалітычнай, гаспадарчай, сацыяльнай, палітычнай, рэлігійнай, культур-

найрэальнасці, якія аказалі ўплыў на іх фарміраванне. Напрыклад, гасціннасць беларусаў (Паздароў, Божа, гасцей, каб ездзілі часцей; Было піць і есці, толькі прынукі не было), адкрытасць рускай душы (Душа нараспашку), парадак і арганізаванасць немцаў (Ordnung hilft haushalten; Ordnung ist das halbe Leben) і г. д.

Асаблівасці нацыянальна-культурнай спецыфікі фразеалагічных адзінак патрабуюць пэўных умоў іх прэзентацыі: гістарычнай даведкі адносна іх ужывання ці ўзнiкнення, што з'яўляецца абавязковай умовай іх адэкватнага разумення, тлумачэння і выкарыстання. Веданне нацыянальна-культурнай спецыфікі мовы, распазнаванне імпліцытнага сэнсу таго ці іншага ўстойлівага выразу і рэалізацыя яго ў працэсе міжкультурных зносін дапамагаюць дасягнуць узаемаразумення ў акце міжкультурнай камунікацыі.

Літаратура

1. Гачев, Г. Д. Национальные образы мира. Общие вопросы. – М., 1988.
2. Райхштейн, А. Д. Сопоставительный анализ немецкой и русской фразеологии. – М., 1980.
3. Cushman, D. Cahn, D. D. Jr. Communication in interpersonal relationships. – Aldani, New York, 1985.
4. Simrock, K. Die deutschen Sprichwörter. – 2003.